

priorem confessionem in eodem tempore factam, existimō, si tale peccatum ita sit occulatum, ut ipsemet homo illud non advertat, neque omnino illius recedetur, ut illud confiteatur, illud non impedire indulgentiam, si aliqui saltem per generalem contritionem tollatur, quia illud se habet sicut peccatum oblitum, ideoque per priorem confessionem sufficienter est impleta conditio ad indulgentiam necessaria.

Num, quando indulgentia conceditur sub hac forma, vere pénitentibus et confessis, actualis confessio præmittenda sit.

10. Opinio affirmans. — Limitatio superioris opinionis. — Denique, circa hanc partem est vulgare dubium, an ex vi tujusdam formae consuetæ Jubilæi, vel indulgentiæ, scilicet, *Concedimus omnibus vere pénitentibus et confessis*, etc., necessario sit præmittenda actualis confessio ad indulgentiam Iucrandam. Habetur autem illa forma sæpe in jure, in extrav. de Pœnit. et remis., et in Clement. unic. de Reliq. et venerat. Sanct., et in Concilio Lateran., sub Innocentio III, in decreto ult., et nunc etiam aliquando est illi usq; quamvis interdum prætermittatur. Multi ergo ceteris ex vi illorum verborum necessario esse præmittendam confessionem, ut possit effectus obtineri. Ita Durandus, in 4, dist. 20, q. 4; Adrianus, in 4, materia de Indulg.; idem sensit Cajet., dict. opusc., c. 20; et potest sumi ex Sylvest., verb. *Indulgentia*, q. 8, dicto 4. Ratio, quia verba illa requirunt confessionem, præter pénitentiati; unde videntur necessario intelligenda de confessione exteriori, et in re ipsa; at vero indulgentiae non plus valent quam sonant. Addunt tamen aliqui, non semper esse necessarium eo tempore confessionem præmittere, cum indulgentia obtainenda est; sed satis esse si debito tempore anni facta fuerit confessio; quod si post illam commissum fuerit peccatum mortale, sufficeret contritionem cum proposito confitendi illud tempore debito. Ita sentit D. Antonin., 1 part., tit. 10, cap. 2, § 5, et Suppl. Gabriel., in 4, dist. 45, q. 3, a. 3, dub. 1. Fundamentum est, quia in illis verbis non dicitur expresse, ut tunc fiat confessio, sed solum generatim conceditur hominibus jam confessis; ergo sufficienter verificantur in illis hominibus, qui secundum jus confessi sunt quando tenentur, quia verba generalia eujusunque privilegii secundum jus interpretanda sunt.

11. Objectio prima Cajetani contra præcedentem opinionem. — Solutio. — Objectio. — Enodatur. — Præcedens opinio improbatur. — Contra hanc sententiam objicit Cajetanus primo, quia juxta illam etiam non esset necessarium habere tunc veram pénitentiam, sed habuisse tempore debito, et, si novum peccatum sit commissum, habere propositum de illo pénitendi, tempore etiam debito. Ad hoc vero facile responderi potest, si supponatur peccatum mortale, necessariam esse veram pénitentiam, saltem propter statum gratiæ recuperandum; ideoque, licet utrumque verbum in eadem forma ponatur, non esse eamdem utriusque vim et necessitatem. Objicit secundo, quia inde sequitur, non posse aliquem tamē indulgentiam laetari, si tempore debito, scilicet Quadragesimæ, non est confessus omnibus annis præteritis, quod est plane absurdum. Responderi vero potest negando sequelam, quia si quis sit confessus, vel in proxima Quadragesima præterita, vel eotempore quo lucratus est indulgentiam, vere ac proprie dicitur confessus tempore debito; nam, licet fortasse aliquando non sit confessus tempore legè præscripto, per subsequente confessionem satisfecit sua obligatiōni, quia jam expletivit totam obligationem suam, et hoc solum postulatur ex vi illorum verborum. Nihilominus tamen hæc sententia mihi non placet, quia intentio Pontificis, concedens tamē indulgentiam, non fuit exigere ab homine observantiam præcepti de Quadragesimali confessione, sed opus, vel dispositionem necessariam ad præsentem indulgentiam, quam postulat respectu omnium præcedentium peccatorum, sive tempore Quadragesimæ, sive quoconque alio debita pénitentia facta fuerit; unde ex vi illorum verborum solum requiritur homo contritus et confessus de omnibus peccatis mortalibus prius commissis; ideoque si verba illa intelliguntur de confessione sacramentali reipsa exhibita, multo melius loquuntur priores auctores.

12. Tertia opinio. — Alii vero non putant ex vi illorum verborum requiri semper confessionem sacramentalem in re, sed tunc solum quando interior pénitentia, quamvis vera sit, non tamen perfecta, seu gradum contritionis attingens; nam quando hujusmodi fuerit, sufficiet confessio in voto. Ita sentiunt Palud., in 4, d. 20, q. 4, art. 3, et Gerson, alphabet. 3, lit. R; et idem sentiunt Canonistæ cum Glossa in Clem. unic. de Re-

liq. et veneratione Sanctor., ubi Cardinalis ita illam interpretatur. Idem sentit Joannes Andreas in c. *Quod autem de Pœnitent.* et remiss., et Abbas, in c. *Omnis utriusque sexus*, eod. titul., et late Felinus, in tractatu de Indulgentiis, n. 23 et sequentibus; quamvis enim in principio videatur secundam sententiam supra citatam indicare, tamen si consideretur attentius, hanc potius sententiam sequitur. Quam Navarrus, in Commentar. de Jubilæo, notab. 18, prius impugnat; postea vero multa dicit, quæ illam supponunt, ac denique medianam quamdam sententiam indicat. Nam, si quis (inquit) aut confiteri non possit, aut bona fide ob probabilem ignorantiam confessionem omittat, nihilominus, si contritus sit, indulgentiam consequetur; secus vero erit, si voluntarie, et absque alia rationabili causa, confessionem omitteret; quia hæc videtur esse Pontificis intentio. Sed hæc distinctio non videtur mihi convenienter adhibita, quia non potest recte fundari, si consequenter loquamur. Aut enim Pontifex, ex vi illorum verborum, requirit actualem confessionem, ut conditionem necessariam ad indulgentiam consequendam, vel non; si primum, ergo etiamsi propter impotentiam vel ignorantiam inculpabiliter omittatur, fructus indulgentiæ amittetur, quia concessio fuit conditionata; et ideo non impleta conditione, nihil operatur, ut de quilibet alio opere dicemus sectione sequente; si vero dicatur secundum, ergo quamvis voluntarie omittatur confessio, poterit indulgentiæ fructus comparari, quia nullo titulo erit prærequisita ex necessitate actualis confessio, si aliqui impedimentum peccati per contritionem auferatur, et confessio ipsa in voto habeatur.

13. Tertia opinio prefertur. — Ratione probatur. — Quapropter sententia hæc ultima mihi valde probabilis videtur, quamvis opposita securior sit; propter quod consulendum semper erit, ut quoties forma indulgentiæ seu Jubilei hujusmodi fuerit, actualis confessio præmittatur, si fieri possit, ut omne dubium tollatur; si tamen de facto omissa fuerit, puto contritionem sufficere. Quod maxime certum videtur quando bona fide, seu involuntarie confessio omittitur; inde tamen probabile fit argumentum, idem semper esse dicendum, ut contra Navarrum objectum est. Deinde est optima ratio, quia Pontifex per illa verba non intendit exigere confessionem, ut speciale opus necessarium

An status gratiæ requiratur ad alios favores, qui cum indulgentia aliquando conceduntur.

14. Rationes dubitandi. — Ultimo circa hanc sectionem dubitari potest, an status gratiæ sit necessarius non solum ad proprium

effectum indulgentiae, sed etiam ad alios favores obtinendos, qui cum indulgentia, et propter indulgentiam concedi solent, ut sunt absolutio a casibus reservatis, dispensationes votorum, et similia. Videtur enim vera pars affirmativa, quia accessorum sequitur principale; hic autem principale est ipsa indulgentia, propter quam alia conceduntur, et ideo si illa non habet effectum, cetera etiam ruerent. In contrarium vero est, quia ratio, ob quam gratia requiritur ad remissionem poenae, non habet locum in aliis favoribus, ut per se constat. Circa hoc breviter advertendum est, hujusmodi gratias et favores non solere adjungi cum indulgentia, nisi ubi confessio postulatur tanquam necessaria conditio, quia vel propter confessionem, vel mediante confessore conceduntur. Unde in his indulgentiis, quae generaliter omnibus fidelibus conceduntur, universaliter verum est, nullum effectum, vel favorem conferre illis, qui sunt extra statum gratiae.

16. Dubii resolutio. — At vero ubi confessio requiritur tanquam conditio necessaria distinguere oportet; nam si nulla confessio fiat, aut talis, quae ad verum sacramentum non sufficiat, tunc neque indulgentia, neque aliquis ejus favor obtinetur, non tam propter gratiae defectum, quam propter conditionem necessariam non impletam; nam sicut indulgentia sub tali conditione conceditur, ita etiam omnis favor illi adjunctus. At vero si confessio valida facta est, regulariter secum afferat gratiam, et ita cessat quæstio; si vero contingat talem confessionem esse informem (ut interdum potest), licet propter obicem peccati proprius effectus indulgentiae impediatur, alii tamen favores tali homini concessi rati sunt et validi. Ratio est, quia per talem confessionem impletur conditio a Pontifice requisita, ut ex supra dictis patet; ergo sufficit, ut illa concessio habeat effectum in omnibus, in quibus homo non ponit obicem; peccatum autem habituale licet impedit remissionem poenae, non vero alios effectus, verbi gratia, dispensationem in voto, ut per se constat, aut absolutionem a casibus reservatis, quae valida esse potuit, quandoquidem sacramentum fuit validum. Denique, si confitetur bona fide, semper bona fide procedit; ergo verisimile est intentionem Pontificis esse, ei omnia concedere, quae ex natura rei, vel divino jure, non repugnant.

SECTIO IV.

Utrum actualis dispositio necessaria sit ad effectum indulgentiae consequendum.

1. Solent indulgentiae juxta communem Ecclesiæ usum concedi, hoc vel illud opus virtutis facientibus, quod opus in praesenti vocamus dispositionem actualem ad effectum indulgentiae; soletque ab aliis appellari causa pia, ob quam indulgentia conceditur. Quæ duobus modis intelligi potest necessaria ad predictum effectum. Primo absolute et simpliciter, secundo ex suppositione talis formæ concedendi indulgentiam, et de utroque modo necessitatis dicendum est.

2. Possitne Pontifex indulgentiam concedere, non exigendo aliquod pium opus. — *Pars negans suadetur.* — Primo ergo inquiri hic potest, an sit de necessitate indulgentiae, ut exigatur aliquod pium opus ad effectum ejus obtinendum, ita ut non possit Pontifex alio modo hic indulgentiam concedere. Pars enim affirmans videtur suaderi ex usu Ecclesiæ; nunquam enim vidimus, aut legimus Pontifices alio modo concessisse indulgentias; ergo signum est hoc esse de substantia indulgentiae, ut sic dicam. Ratione confirmatur, quia de necessitate indulgentiae est, ut ex aliqua justa causa concedatur; non potest autem intercedere justa causa respectu ejus, cui conceditur indulgentia, nisi per aliquod pium opus ipse concurrat ad indulgentiae effectum; ergo. Confirmatur ac declaratur ex differentia inter indulgentiam et sacramentum; nam per utrumque medium applicatur suo modo fructus passionis Christi; in sacramentis autem requiritur saltem susceptio sacramenti ex parte ejus, cui est applicandus effectus, quæ receptio sacramenti est de se quoddam pium opus, et quædam bona dispositio ejus, cui talis effectus conferendus est; et ideo, per se loquendo, non est necessaria alia dispositio ad talem effectum, præter eam, quæ ad illam receptionem sacramenti necessaria est. At vero indulgentia non consistit in receptione aliqua, seu passione, vel actione intrinseca, sed in absolutione, quæ fit ab eo, qui potestatem habet; ergo necessario postulat aliquam dispositionem intrinsecam (ut loquimur) recipientis. Tandem confirmatur, quia alioqui posset Pontifex pro suo arbitrio cuiuscunque homini remittere omnem poenam, illo nihil cooperante, vel etiam nihil de illo beneficio sciente aut cogitante.

Non esse de necessitate indulgentiae, ut sub conditione alicujus pii operis concedatur.
Conclusio prima.

3. Tria requiruntur ad indulgentiam. — *Posse intervenire causam piam absque novo opere ex parte lucrantis indulgentiam, variis demonstratur exemplis.* — Nihilominus dicendum primo est, non esse simpliciter et absolute de necessitate indulgentiae, ut concedatur sub conditione alicujus operis faciendi ad effectum indulgentiae consequendum. Declaratur primo ex generali dogmate a Theologis recepto, tria esse necessaria, ac sufficere ad valorem et fructum indulgentiae, scilicet protestatem in concedente, gratiam in recipiente, et pietatem, seu proportionem in causa; sed hæc tria possunt perfecte concurrere absque novo opere, quod exigatur ab eo, cui indulgentia conceditur; ergo. Minor quoad duas priores partes per se nota est; quoad ultimam vero declaratur, quia multiplex ratio sufficiens ad indulgentiam concedendam intelligi facile potest, sine interveneri novi operis ex parte hominis lucrantis fructum indulgentiae. Potest enim imprimis indulgentia dari per modum gratitudinis propter obsequia Ecclesiæ exhibita, in quibus potest esse sufficiens ratio ad talem remissionem absolute faciendam sine impositione novi operis. Hoc enim non repugnat ex parte talis causæ piæ, quia possunt illa obsequia esse multa et gravissima, quæ superent alia pia opera, quæ communiter postulari solent in indulgentiis. Neque etiam repugnat ex parte effectus indulgentiae, nam remissio poenæ temporalis non requirit ex se actualem, vel internam dispositionem in recipiente, præter statum gratiæ, imo nec cognitionem, aut specialem voluntatem; nam sacrificium Missæ oblatum pro alio remittit illi temporali poenam, si obicem peccati mortalis non inveniat, sine alia dispositione actuali ex parte illius. Idemque fit in applicatione suffragiorum unius hominis pro alio; nam illo etiam nihil cogitante, aut volente, satisfactio unius pro altero oblata operatur in eo remissionem temporalis poenæ. Cur ergo non idem fieri potest indulgentiarum dispensatio juste fieri, absque novi operis impositione.

4. Potest præterea indulgentia concedi per modum medicinæ, quia nimur is, cui conceditur, illa indiget, ut in spem erigatur, vel ut ferventius excitetur ad Deo serviendum;

Injunctionem pii operis interdum esse necessariam ad indulgentiæ valorem.
Conclusio secunda.

5. Assertio suadetur, argumentisque in prin-

cipio sectionis positis satisfit. — Secundo dicendum est, injunctionem alicuius pii operis interdum esse necessariam, ut indulgentia concedi valeat, nimirum, quando causa indulgentiae talis est, ut sine interventu talis operis, vel non sit sufficiens, vel non possit convenienter ad finem indulgentiae applicari. Declaratur supponendo requiri ad indulgentiam ex parte finis aliquam piam causam proportionatam, ut infra dicimus; haec ergo causa aliquando supponitur in re jam existens; tamen saepe contingere potest, ut causa, quae supponitur, per se non sufficiat, ut indulgentia simpliciter concedatur, satis sit autem ut detur sub conditione talis operis. Sicut causa, quae interdum affertur ad dispensandum in voto, aliquando potest esse insufficiens ad absolutam dispensationem, sufficere autem ad tollendum votum sub tali, vel tali onere. Sic igitur dicimus, injungere aliquod opus pium interdum esse posse necessarium, quia sine illo causa indulgentiae non esset sufficiens. Aliquando vero contingit finem indulgentiae pendere in futurum, ut quando conceditur indulgentia ad obtainendum a Deo aliquod beneficium, et tunc fere semper est necessarium aliquod pium opus, ut talis indulgentia possit ad hujusmodi finem applicari; non enim potest indulgentia esse utilis ad impetrandum a Deo tale beneficium, nisi ipsi fideles ratione indulgentiae aliquam orationem fundant, vel aliquod pium opus faciant, quo Deum excitant ad id praestandum. Unde, quia frequentius conceduntur indulgentiae propter hujusmodi fines, et quia etiam hic modus concedendi indulgentiam exigendo aliquod pium opus, securior est, et fidelibus utilior, ideo regulariter a Pontificibus observatur. Per quod responsum est rationibus dubitandi prius positis.

6. Opus injunctum per se non est dispositio lucrantis indulgentiam. — Ex dictis tamen intelligere licet, hujusmodi opus non requiri per modum dispositionis necessariae ex parte subjecti ad effectum indulgentiae, quia talis effectus, ut dixi, non requirit specialem dispositionem in recipiente praeter statum gratiae, et culpae remissionem; si ergo aliquando necessarium est tale opus, id potius est ex parte causae finalis, cuius gratia conceditur, ut satis declaratum est. Vel certe, si tale opus dici potest aliquo modo dispositio necessaria ad effectum indulgentiae, id solum est ex voluntate et intentione concedentis indulgentiam, quae non est necessitas simpliciter, ne-

que ex natura rei, sed ex impositione concedentis indulgentiam, quae solum habet locum, quando in ipsamē concessione talis conditio exprimitur; de quo necessitatis genere dicendum superest.

SECTIO V.

An, et quomodo præstandum sit opus expressum in forma indulgentie, ut fructus obtineatur.

1. Regula generalis. — Regula generalis est, quoties indulgentia conceditur sub tali forma, ut certum aliquod opus requirat, neminem lucrari indulgentiam, nisi tale opus exequatur. Quod adeo verum est, ut licet per impotentiam, vel naturalem oblivionem, vel qualibet aliam causam, quantumvis involuntariam, opus omittatur, effectus indulgentiae impediatur, nisi in ipsamē concessione talis exceptio declaretur, et sub alia forma, seu conditione idem indulgentiae effectus personis impeditis tribuatur. Haec est communis doctrina, in 4, d. 20, ubi specialiter Bonavent., p. 2, art. 1, q. 4, in fin.; D: Thom., Quodl. 2, art. 16. Ratio est, quia indulgentia non amplius valet quam sicut, quia solum operatur iuxta voluntatem concedentis expressam per formam; illa autem concessio ex vi formae conditionata est, et ideo, non impleta conditione, nihil operatur, quia conditionalis, non impleta conditione, nihil ponit in esse. Et confirmari hoc potest a simili, ex omni alio effectu gratiae, qui ex opere operato sub conditione alicuius operis promittatur; quia nisi tale opus fiat, effectus ex opere operato non obtinebitur, ut patet in sacramentis, sacrificio, et si aliquid aliud est hujusmodi, vel proportionale, quale creditur esse martyrium. Idem ergo erit in indulgentiis; nam fundamentalis ratio eadem est in omnibus, nimirum, promissionem, seu concessionem esse conditionatam.

2. Objectio. — *Probatur.* — Dicēs: in sacramentis interdum sufficit voluntas faciendi tale opus, seu recipiendi tale sacramentum ad illius effectum comparandum, quando opus ipsum propter impotentiam aut necessitatem omittitur, quia tunc voluntas apud Deum profecto reputatur; hac enim de causa per baptismum in voto remittitur aliquando peccatum originale; ergo in praesenti sufficiet propositionem faciendi tale opus, saltem quando deest potestas illud exequendi. Respondetur negando assumptum, nisi quando in ipsa concessione, aut institutione id exprimitur, aut ex

ipsa natura subintelligitur. Itaque proprius et positivus effectus sacramentalis nunquam datur, nisi sacramentum in re ipsa suscipiatur, quia neque impletur conditio, neque sufficienter applicatur propria causa talis effectus; sed datur aliqua gratia, vel remissio peccati proportionata dispositioni, vel merito operantis, ut in praecedenti tomo latius explicatum est. Sic igitur in praesenti dicimus per solam voluntatem implendi opus ad indulgentiam requisitum posse obtineri aliquam remissionem poenae temporalis, quatenus hic effectus generalis est, et ex opere operantis, si voluntas illa habeat omnes conditiones ad propriam satisfactionem requisitas. Id vero satis non est ad proprium effectum indulgentiae, qui ex opere operato confertur, nisi hoc ipsum in ipsa conditione declaretur; nam ex sola rei natura hoc colligi non potest, sed ex voluntate concedentis pendet, quam necesse est verbis sufficienter explicari. Neque in hujusmodi rebus verum est voluntatem pro facto reputari, cum conditio postulata non sit sola voluntas, sed revera opus ipsum; solumque in ratione meriti, et in ordine ad premium esse habeat verum illud axioma; quia tota ratio meriti, totusque valor ejus in sola voluntate positus est.

3. An qui partem injuncti operis implet, aliquid indulgentiae consenserit. — *Resolutio.* — *Quid si ex injuncto opere pars minima pretermittatur.* — *Debet respective considerari pars omissa.* — Quærer vero hoc loco potest an is, qui partem injuncti operis implet, aliquid de indulgentia consequatur, secundum aliquam proportionem; ut, verbi gratia, si jejunanti tres dies in hebdomada detur plenaria indulgentia, et aliquis una tantum die jejunet, an saltem consequatur remissionem tertiae partis peccatorum. Videtur enim ita asserendum; nam ea proportione, qua quispiam exequitur opus injunctum, debet fructum indulgentiae comparare. Nihilominus dicendum est, nisi hoc ipsum in indulgentiae concessione exprimatur, id satis non esse ad aliquem fructum ratione talis indulgentiae obtainendum. Ita docuit Palud., in 4, d. 20, q. 4, art. 5, quem sequitur Anton., 1 p., t. 10, c. 2, § 4. Et ratio est, quia concessio est unica, et quasi indivisibilis sub tali determinata conditione, et ideo qui totum opus positum non implet, nihil consequitur, quia simpliciter non implet conditionem impositam, et ex vi illius concessio nis nihil promissum est ei qui partem implet. Sunt tamen attente consideranda verba con-

cessionis; nam aliquando sunt omnino determinata ad tale opus, in tanta quantitate, vel ad plura opera copulative, seu conjunctim, et tunc procedunt quae dicta sunt. Aliquando vero præcipitur opus indeterminate, vel sub disjunctione, oratio, verbi gratia, aut eleemosyna; et tunc satis est aliquod ex numeratis operibus, etiam in minimā quantitate, efficerre. Aliquando etiam non exigitur totius operis perfectio, sed inchoatio, aut efficax prōpositum, et tunc obtinebitur indulgentia, etiam si non perficiatur opus, quia impletur postulata conditio, quae omnia pendent ex forma concessionis. Sed quid si ex opere injuncto pars tantum minima pretermittatur? ut, verbi gratia, si sit injunctum jejunium, quod in levi materia frangatur, quae solum sufficeret ad veniale culpam, si contra præceptum esset; aut, si opus injunctum esset audire sacram, ejusque similiter pars minima omittatur? Respondeo, rem esse dubiam, ideoque vitandam; tamen existimo non impedire effectum indulgentiae, quia in moralibus parum pro nihilo reputatur, et quia, non obstante illo levi defectu, simpliciter verum est tale opus injunctum fieri, quandoquidem simpliciter verum est, per simile opus impleti præceptum. Observare tamen oportet materiam hanc levem non tantum absolute, sed etiam respective considerandam esse; nam si concedatur indulgentia recitanti quinques Orationem Dominicam et Angelicam, et quater tantum dicatur, profecto non obtinebitur indulgentia, quia, licet id quod omittitur videatur in se parva materia, tamen respectu totius operis injuncti est magna pars. Unde, cum totum ipsum opus injunctum sit onus satis leve, videtur plane in indivisibili consistere.

4. Debeatne opus injunctum esse externum. — Rursus inquire potest, an necesse sit hujusmodi opus, ad indulgentiam obtainendam requisitum, esse externum, vel mere internum sufficere possit. Cum enim Ecclesia non judicet de occultis, nec jurisdictionem habeat in actus mere internos, videtur necessario tale opus debere esse externum, quia concessio indulgentiae est quidam actus Ecclesiastice jurisdictionis. Et confirmatur, quia per talem indulgentiam commutatur quodammodo sacramentalis satisfactio in tale opus; ergo, si eum sacramentales actiones debent esse sensibiles et externae, quoad fieri possit, ita etiam predictum opus pro indulgentia obtainenda injunctum. Atque ita sensisse videtur Bonav.

dict. q. 4, quamvis non dicat opus externum esse simpliciter necessarium, sed *maxime concedi debere pro exterioribus actibus*; quod aliis congruentis confirmatur. Præsertim quia indulgentiae concedi debent, vel ad gloriam et laudem Dei et Sanctorum, vel ad publicam Ecclesiæ utilitatem; utrumque autem horum maxime fit in Ecclesia per actus exteriores, quales sunt eleemosynæ, peregrinationes et similia; ideoque juxta communem Ecclesiæ consuetudinem, propter hujusmodi actiones indulgentiae concedi solent. Quæ omnia recte probant hujusmodi opera esse maxime proportionata ad hunc effectum, non tamen probant esse simpliciter necessaria.

5. *Dubii resolutio.* — Et ideo dicendum est, posse Pontificem, si velit, concedere indulgentiam propter opus mere internum, qualis est contritio, aut oratio mentalis, seu devotio. Probatur primo, quia ostensum est posse Pontificem concedere indulgentiam nullum opus injungendo; ergo melius propter opus mere internum, quia tunc etiam possunt concurrere omnia alia necessaria ad indulgentiam; et nihil additur quod ei repugnet. Secundo, quia internum opus auget piam causam, moderaturque liberalitatem indulgentiae, et non excedit Ecclesiæ jurisdictionem, quia Ecclesia non judicat de tali actu, nec proprie exercet jurisdictionem in illum, sed solum exigit illum ut conditionem necessariam ad talem effectum consequendum, quæ conditio potest esse mere interna, quia non oportet ut de illa constet apud Ecclesiam, sed apud Deum. Et confirmatur, quia hic modus indulgentiae potest edere in magnam fidelium utilitatem, ut nimirum existentur ad internos actus contritionis aut devotionis, quibus etiam Deus valde glorificatur. Tertio, quia solet esse in usu talis indulgentiae modus; solet enim concedi indulgentia his, qui singulis noctibus examen conscientiae faciunt, et de peccatis dolent, eaque vitare constituant; quæ omnia per actus mere internos fiunt; item conceditur indulgentia ei qui in mortis articulo corde protulerit nomen Jesu, si non potuerit ore.

An necesse sit opus injunctum in statu gratiæ exequi.

6. *Opinio affirmans.* — Ulterius vero inquirendum superest, an necessarium sit hujusmodi opus exequi in statu gratiæ, ut ad effectum indulgentiae obtinendum valeat; ita enim affirmavit Cajetanus, in opusc. de In-

dulg. ad Julium, cap. 9, et in alio opusc. de Indulgentiis, q. ultim., quibus locis ita interpretatur indulgentiarum formam, qua dicitur, *omnibus contritis, vel confessis, hoc vel illud facientibus talem indulgentiam concedi*, ut contritio postuletur non tantum ad ipsam indulgentiam, sed etiam ad opera, quæ præcedere debent. Quam opinionem aliqui juvenes sequuntur, præsertim Navarr., in comment. de Indulgientia, notab. 19, n. 7, et seqq., et Soto ait, fortasse esse veram, licet opposita probabilitate non careat. Fundamentum est, quia in tantum postulaturali quod opus ad indulgentiam, in quantum illud promovet ad piam causam, propter quam indulgentia conceditur; sed, si opus non fiat in gratia, non est aptum ad finem indulgentiae, quia nihil valet apud Deum, neque ad meritum, neque ad satisfactionem. Confirmatur et declaratur; nam, si indulgentia simul cum opere concedatur, clarum est requiri gratiam, quia sine illa nullus datur fructus indulgentiae, ut supra ostensum est; si vero opus præcedit indulgentiam, ex tunc etiam præcedit meritum, quod ex parte hominis esse potest ad talem indulgentiam obtinendam; ergo necesse est, ut tunc etiam opus procedat a gratia, sine qua nihil est meriti, aut pietatis apud Deum. Tandem satisfactiones Christi, et Sanctorum, quæ in thesauro Ecclesiæ reconditæ sunt, per viva opera fuerunt comparatae; ergo etiam per viva opera applicari debent, quia thesaurus dispensari debet propter opera illi proportionata, et ideo vitalis thesaurus propter vitalia opera dispensandus est, sicut civilis thesaurus per civilia opera dispensatur.

7. *Opinio negans prefertur.* — *Exponitur.* — *Probatur assertio.* — Nihilominus dicendum est, per se loquendo, et ex vi talis operis, non esse necessarium, ut in statu gratiæ fiat. Maxime locum habet assertio, quando opus præcedit indulgentiam, vel omnino, vel ex parte; nam si consummetur opus, quando dandus est fructus indulgentiae, tunc erit necessaria gratia propter fructum, non propter opus. Item intelligenda est assertio juxta communem formam concedendi indulgentias; non est enim dubium, quin possit Summus Pontifex postulare statum gratiæ, etiam quando opus fit, quia potest indulgentiam concedere sub tali conditione pia, prout voluerit, aut expedire censuerit; potest ergo exigere opus in statu gratiæ factum. Dicimus tamen imprimis, hoc non esse necessarium, quod Cajetanus intendere videtur. Deinde as-

serimus, juxta communem id non postulari, sed solum ut aliquis sit in statu gratiæ eo tempore, quo applicatur indulgentia. Quæ sententia communis est; insinuat D. Thom., Quodl. 2, art. ult., quatenus ait, requiri ad indulgentiam, ut sit in statu gratiæ, qui eam recipere vult. Clarius hoc tenet Palud., in 4, d. 20, q. 2, art. 3; Anton., 1 part., tit. 10, cap. 3, § 4 et 5; Sylvest., verb. de *Indulg.*, num. 32, referens Archidiaconum, quem etiam sequitur Summa Tabiena, et alii Summistæ. Et idem tandem docuit Soto, d. 21, q. 2, art. 3, ante 2 conclus. Eamdem sententiam supponit Glossa in Extrav. 4, de *Poenit.* et remiss., verb. *Confitebuntur*; Felinus, in tract. de *Indulg.*, n. 28, qui alios refert. Fundamentum ita explicari potest, quia Summus Pontifex potest indulgentiam concedere sub conditione talis operis, abstrahendo ab hoc quod in gratia, vel ex gratia fiat; ergo quoties aliud expresse non declarat, ita est interpretanda concessio; sed in communia forma concedendi indulgentiam, seu Jubileum ita fit; ergo. Major probatur, quia illo modo possunt sufficienter concurrere conditiones omnes ad indulgentiam requisitæ, scilicet auctoritas in concedente; nam hæc nunquam deest in Summo Pontifice, si cætera ad sint; capacitas in recipiente, quam sufficienter habebit, si tempore, quo applicandus est thesaurus, sit in gratia; et pietas in causa, seu fine, quæ optime subsistere potest, etiamsi, dum opus fit, gratia non exigatur, ut per se notum videtur.

8. *Objectio.* — *Solutio.* — Dicitur fortasse, ex Glossa superius commemorata, præter hæc requiri utilitatem in opere, quæ utilitas non inheret operi extra gratiam facto. Sed hoc immrito dicitur; nam illa utilitas, quæ in tali opere desiderari potest, non est quod sit meritum, aut satisfactorum de condigno, quia ratio indulgentiae non fundatur in propriamento, vel satisfactione recipientis. Præter hæc autem, omnis alia utilitas, quæ in pio opere desiderari potest, in opere extra gratiam facto potest inveniri; potest enim esse impetratorum apud Deum; potest item disponere hominem saltem remote ad relinquenda vita, et gratiam impetrandum. Sic etiam eleemosyna a peccatore facta, impetrat auxilium ad vincendum et expellendum ipsum peccatum; et jejunium confert ad moderandam passionem, quæ poenitentiam, aut propositum non peccandi impedit solet, et aliae similes utilitates facile considerari possunt in bonis operibus extra gratiam factis. Accedit quod supra ostendimus non esse de necessitate indulgentiae, ut aliquod opus a recipiente exigatur; ergo multo minus erit necessarium, ut petatur opus vivum, seu gratia formatum, quia sine opere ita perfecto potest esse sufficiens causa finalis movens Pontificem ad indulgentiam concedendam, ut ex dictis constat, et statim amplius explicabimus. Denique cum hic modus concedendi indulgentias ex se non repugnet effectui ejus, neque aliunde sit impossibilis, neque aliquod aliud incommodum pra se ferens, temerarium esset negare, cedere sub Pontificis potestatem.

9. *Imo ita esse interpretandam communem indulgentiae formam.* — Atque hinc præterea facile suadetur altera propositio superius subsumpta, nimirum, ita esse interpretandam communem formam indulgentiae, quando aliud expresse non declaratur, tum quia indulgentia favorabilis est, et ideo ample est interpretanda, quantum verba patiuntur; verba autem, quibus communiter conceditur indulgentia contritis vel confessis, non solum hunc sensum admittunt, verum etiam alium in rigore non patiuntur; nam solum requirunt confessionem vel contritionem ad effectum indulgentiae, non vero ad singula opera. Tum etiam quia alias quando in Jubilæis exiguntur plura opera, verbi gratia, jejunium, eleemosyna, et oratio simul cum confessione, postulandum consequenter esset, ut confessio fieret ante alia opera, ut illa fierent in statu gratiæ; hoc autem nunquam fit; sufficit ergo ut confessio subsequatur; ergo etiam sufficit, ut homo in fine præscripti temporis, seu diligentiae ultimæ, sit in statu gratiæ. Alioqui in hujusmodi Jubilæis frequenter contingere, ut major pars hominum, etiamsi faciant opera omnia in Jubilæo injuncta, et tandem in gratia constituantur, nihilominus indulgentiae fructum non consequantur, quia rarissimi sunt, qui sunt in statu gratiæ, priusquam confiteantur, cum tamen prius jejunent, aut eleemosynas conferant, etc. Item sequeretur, neminem lucrari cum fructu indulgentias, verbi gratia, per bullam *Cruciatæ* concessas, qui non sit in gratia, quando eleemosynam confert, ut diploma recipiat; quia unum ex operibus imprimis requisitus ad illam indulgentiam consequendam, est illius eleemosynæ elargitio; hæc autem sunt valde absurdæ, et contra communem usum, et sensum fidelium; in quo admonendi essent Ecclesiæ pastores, si per ignorantiam errarent.

40. Fundamento contrariae opinionis sit sa-
tis. — Ad fundatum autem oppositae sen-
 tiae jam fere responsum est, piam causam
 ad indulgentiam necessariam posse esse suf-
 ficientem absque opere vivo ac formato per
 gratiam; falsumque est tale opus nullam utili-
 tam habere apud Deum, si ex gratia sancti-
 ficate non procedat; quia potius prudens
 et utilis est talis concessio, ut peccatores ad
 opera pietatis facienda alicantur, quibus
 paulatim ad justitiam se disponant. Nec re-
 fert quod satisfactiones Christi et Sanctorum,
 quae in thesauro reponuntur, fundatae fuerint
 in operibus vivis; nam inde ad summum in-
 feritur, non posse communicari, seu applicari,
 nisi membris viventibus, quamvis nondum
 viverent, quando opera effecerunt; nam ad
 hoc sepe confertur indulgentia, ut defectum
 et imperfectionem hominis in hac parte sup-
 pleat, ejus exemplum habemus in sacra-
 mentis; ut enim per sacramentum applicentur
 viva opera et merita Christi, non semper ne-
 cessarium est, ut praecedat aliquod opus vi-
 vum ex parte recipientis; idem ergo est in
 praesenti, servata proportione. Intercedit enim
 differentia, quod per sacramentum datur in-
 terdum ipsam vita et gratia, et ideo ad
 illam applicationem, quae per sacramentum
 fit, non semper supponitur gratia, sed tantum
 sufficiens dispositio ad illam. Per indulgen-
 tias vero non applicatur thesaurus meritorum
 Christi ad gratiam ipsam conferendam, sed
 solum ad quemdam secundarium effectum,
 qui in ipso quidem subiecto gratiam præ-
 quirit, non tamen in qualibet opere, qui ad
 talem effectum postulatur.

SECTIO VI.

*An opus, ad indulgentiam postulatum, honestum in
 individuo requiratur.*

1. Opinio affirmans. — **Opinio negans.** —
Opus injunctum debet esse bonum ex genere suo.
— Rationes pro parte affirmativa quest. —
 Pars affirmans persuaderi videtur. Nam, si
 opus sit moraliter malum, nihil potest ad utili-
 tam conferre, ut per se constat. Si autem
 sit indifferens, in individuo semper erit mor-
 aliter bonum, aut malum, juxta probabili-
 rem opinionem D. Thomæ. Si autem malum
 sit, eadem ratione nihil conferet ad causam
 piam; ergo semper necessarium est, ut opus
 bene moraliter fiat. Atque ita docuit Adrianus,
 in 4, questione de Indulgentiis, con-
 clus. 4, quem sequitur Navarrus, in Com-

mentario de Indulgentiis, notab. 40, n. 6.
 Potestque fundamentum hujus sententiae amplius ita explicari. Nam certum imprimis est, opus impositum ut conditionem necessariam ad consequendam indulgentiam, tale esse debere, ut possit bene moraliter fieri, alioqui concedens indulgentiam exigeret opus pietatis repugnans, quod est contrarium potestati ejus, quae non est data in destructionem, sed in aedificationem. Non potest ergo tale opus esse ex se moraliter malum, sed ex genere suo bonum, vel si ex proximo objecto apparet indiferens, debet esse ordinabile, et, quantum est ex parte concedentis, ordinatum in finem honestum. Unde fit, tale opus in individuo semper esse moraliter bonum, nisi per accidens et ab extrinseco ei adjungatur malitia ex prava aliqua circumstantia, vel intentione operantis. Ergo, quod requiratur integra bonitas operis, satis profecto est verisimile, tum propter rationes priori loco factas, tum etiam quia ad lucrandam indulgentiam necesse est facere tale opus ex intentione lucrandi indulgentiam, quae intentione bona semper est; ergo necesse est ut opus ipsum sit bonum, non solum ex se, vel ex intentione remota præcipientis, sed etiam ex proxima intentione ipsius operantis; ergo non potest aliunde habere malitiam, vel certe si illam habeat, excludetur intentione necessaria ad lucrandam indulgentiam. Tum denique quia si opus in individuo est moraliter malum, omnino non potest esse proportionatum ad spiritualem et pium finem indulgentie, quia nullo modo placet Deo, a quo præcipue expectanda est utilitas talis operis in ordine ad finem indulgentie; nam illa utilitas, quae specialiter invenitur in subsidio eleemosynæ ratione rei donatæ, valde materialis, seu temporalis est, quae per se sola nec est proportionata, nec sufficit, ut propter illam indulgentia concedatur; alioqui spiritualis gratia propter temporale subsidium principaliter concederetur, quod speciem quamdam simoniae præ se fert; igitur, quando indulgentia conceditur dantibus eleemosynam, vel aliquid in auxilium bellii, etc., non conceditur principaliter propter temporale subsidium, sed propter bonitatem talis operis; ergo, ablata bonitate per quamcunque circumstantiam pravam, non expletur conditio necessaria ad indulgentiam.

2. Non repugnare Pontificem hoc modo indulgentiam concedere. — Nihilominus contra-
 riamente sententiam probabiliorem existimo, quae

eodem modo fundanda est, quo sententiam aliam in sectione praecedente fundavimus. Quia nimur non repugnat Pontificem solum designare, ut conditionem necessariam ad consequendam indulgentiam, opus ex genere suo bonum, non exigendo omnes circumstantias necessarias ad bonitatem moralem actus in individuo. Quod patet, tum exemplo positio de præcepto, tum etiam quia ille finis præcise sumptus est bonus et sufficiens, ut proxime moveat dispensatorem thesauri etiam prudenter operantem, quia, licet positive non requirat omnes illas circumstantias, illas tamen non excludit; quin potius, quantum est ex se, ad illas invitat; potest tamen eas non exigere, ne nimis difficult et lubricam reddit indulgentiam, vel consecutionem fructus ejus. Eo vel maxime, quod ejus intentio non sistit in illo opere, sed ad alium altiore frequentius tendit, ut ad pacem Christianæ reipublicæ, et consequenter ad spiritualem fructum Ecclesiæ, ad quos fines potest conferre opus ex genere suo bonum, etiamsi non omnino bene fiat: vel quia, licet in uno vel alio individuo non bene fiat, in multis erit simpliciter bonum; vel quia, non obstante accidentario defectu ex parte operantis, ipsum bonum opus secundum bonitatem, quam ex genere habet, placet Deo, soletque ab illo præmium aliquod impetrare, sicut de virtutibus Gentilium Romanorum dixit Augustinus, lib. 5 de Civit., c. 12 et 15, quod multo majori ratione locum habebit in operibus aliquo modo ex fide factis, et quodammodo nomine Ecclesiæ, quatenus flunt juxta intentionem Pontificis concedentis indulgentiam. Vel denique quia ex tali opere aliiquid permanet, quod per se confert ad Ecclesiæ bonum, ut, verbi gratia, quia aedificatum est templum, parta est victoria, aut congregata est pecunia ad stipendia militum, et similia, que licet materialiter sumpta videantur esse temporalia, tamen relata ad divinum cultum et spiritualem fructum Ecclesiæ, sunt spiritualia. Et ideo nulla est inordinatio quod ex eorum intentione concedatur indulgentia, ut recte notavit D. Thom., in 4, d. 20, q. 1, art. 3, et ibi Richard., a. 3. Qui autem, licet concedatur indulgentia propter temporale subsidium, non esse simoniam, quia non conceditur propter illud, ut temporale quid est, sed ut est aliquo modo spirituale. Et in idem redit quod alii dicunt, non dari propter illud, ut propter pretium, sed propter pietatem, quam ex se continet, et ut animentur fideles ad talia pietatis opera,

4. Navarrī distinctio impugnatur. — Con-
 firmatur secundo, quia, quando tale opus est
 publicum, et successive per magnam moram per-
 ficitur, ut est concio, etc., difficile est in
 discursu ejus non misceri aliquas hujusmodi
 circumstantias, quae maculent bonitatem ejus;
 ergo non est credibile Pontificem exigere in
 nomine tam exactam rectitudinem. Ait vero